

PREDGOVOR

U godini 2017. slavimo 175. obljetnicu djelovanja Matice hrvatske, kulturne ustanove koja je više no i jedna druga u hrvatskom narodu širila ljubav prema knjizi i pouzdanje u kulturne vrijednosti. S obzirom na to da je najveći dio svoje povijesti djelovala kao najvažnija kulturna ustanova naroda bez potpune državnosti, Matica je kadšto na sebe preuzimala i političke zadaće, koje u redovitim prilikama kulturnoj ustanovi ne pripadaju. Zauzimati se za kulturne vrednote značilo je zauzimati se i za slobodu svojega naroda, uočavati i reagirati kada su bitna prava toga naroda ugrožena.

Ove godine slavimo još jednu važnu obljetnicu: 50 godina kako je objavljena »Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika«. Nastala je u Matici hrvatskoj, potpisalo ju je 18 hrvatskih znanstvenih i kulturnih ustanova, a objavljena je u novinama »Telegram« 17. ožujka 1967. Hrvatske su ustanove, pozivajući se na načelo suvereniteta i potpune ravnopravnosti jugoslavenskih naroda, zahtijevale ravnopravan položaj hrvatskoga jezika u Jugoslaviji, njegovu punu afirmaciju u svim životnim sferama, njegovo slobodno oblikovanje i funkcioniranje u skladu s hrvatskom jezičnom tradicijom. Deklaracija je uzburkala političke duhove u Jugoslaviji, njezini su autori i potpisnici izrugivani na brojnim organiziranim skupovima, sudski gonjeni i kažnjavani.

Prošlo je pola stoljeća od toga vremena. U međuvremenu Hrvatska je postala samostalna država, a hrvatski jezik jedan od jezika

Europske unije i jezik kojim se u hrvatskom društvu služimo kako je to i s drugim jezičnim standardima u drugim sredinama. Problemi, koji se javljaju i koji su kadšto i dosta ozbiljni, ne mogu dovesti u pitanje činjenicu da su zahtjevi iz Deklaracije ostvareni, ali proučavanje jezične povijesti može pomoći rješavanju novih problema, sadašnjih i budućih. Novo je vrijeme izreklo, kao što se moglo i očekivati, puno različitih ocjena o tom dokumentu, kojemu, ipak, nitko neće razložno moći poreći veliku važnost u borbi za dostojno mjesto hrvatskoga jezika u hrvatskom društvu, a to je potaknulo borbu i za druge opravdane nacionalne ciljeve.

Matica hrvatska željela je novom knjigom podsjetiti na okolnosti u kojima je nastala Deklaracija i na reakcije koje su uslijedile pa je zamolila profesora Marka Samardžiju, istaknutoga hrvatskog jezikoslovca, da napravi izbor iz važnih dokumenata i karakterističnih reakcija te da ponudi i svoje viđenje Deklaracije i svega što se oko nje događalo. On je to i učinio, podsjećajući u svom filološkom aparatu na najvažnije društvene, političke i kulturološke silnice koje su određivale tadašnju hrvatsku stvarnost, a izborom tekstova ne samo da je ponudio intrigantne reakcije na Deklaraciju nego nas je i podsjetio na izopačenu društvenu stvarnost u kojoj toliki viču: »Raspni ga«, a samo nekolicina njih razumije zašto viču. Ti koji razumiju zašto viču, nemaju dobre namjere.

No, kao što kazuje i pokazuje profesor Samardžija, Deklaracija je, usprkos političkoj osudi i prešućivanju u narednim dvama desetljećima, »postojano i snažno utjecala na stanje svijesti u hrvatskoj jezičnoj zajednici u vezi s vlastitim jezikom«.

Vjerujem da će knjigu i Matičino članstvo i hrvatska kulturna javnost dobro prihvatiti i da je ona najbolji, pravi matičarski, način obilježavanja važne obljetnice.

Stjepan Damjanović